

נועם אליעזר

קדושים

❖ באיסור להכשיל חבירו בשבועת שקר

לחבירו. רק צריך לפייסו שימחול לו על שעבר מדבר שקר תרחק. - ודברי הנימוקי יוסף בלשון שלילה נאמר, דאם הדבר אמת אם כן לא גרם רעה לחבירו רק שעבר על איסור מדבר שקר תרחק, ועל זה לא נאמר שבשביל כך יתן לו מעות. ולכן פטור ועבר איסור. - אבל לאו דלפני עור לא תתן מכשול לא שייך לחבירו, ואין ענין לתשלומים כלל. דאפילו יתן כל הון מכל מקום הכשיל לעדים שיעידו בשקר, ומה ענינו של חבירו לזה. ואינו ענין להתחייב בדיני שמים לחבירו כי זהו מה שיש בינו ובין העדים שהכשילן בדבר איסור. אבל לחבירו אין כאן אלא רק משום איסור מדבר שקר תרחק.

תירוץ חידושי הר"ם

ז) ובספר חידושי הר"ם (סימן ל"ב סק"ג) יישב קושיית התומים, דכיון דהכא הם נוגעים בעדותן משום הממון, אם כן אין זה מתורת עדות, ואפילו אם העידו שקר אינם עוברים בלאו דלא תענה, מפני דאינו בתורת עד, וליתא בהכי משום עדות שקר. ולכן אינו עובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול, מכיון דלא הכשילו דלא עבר על לא תעשה, ואין כאן אלא איסור של מדבר שקר תרחק.

בביאור הטעם דלא דיינינן לאסור מחמת דב"ד מצווין להפריש קטן אוכל נבילות

ח) והתומים (סימן ל"ב סק"א) שלא נחית לדון דיהיה אסור משום דלא גרע מקטן אוכל נבילות דבית דין מצווין להפרישו, ופשיטא דאסור ליתן לו בידים. צ"ל דבישראל שעובר במזיד אין מצוה להפרישו, כמ"ש ה"דגול מרבבה" בשו"ע יו"ד (סימן קנ"א סעיף ו'). וממילא כשעוברים ומשקרים במזיד אינו חייב להפרישם. - ועי' באחיעזר (ח"ג סימן ס"ב סק"ט).

בתשו' הרדב"ז

ג) ובתשו' הרדב"ז (ח"ד סימן קנ"ב) כתב, דאין המשביע נענש על שגרם לחבירו להשבע לשקר, אדרבא אמרינן בב"ק (ס"ט) הלעיטהו לרשע וימת.

כששכר עדי שקר כשהאמת שחייב לו

ד) והנה ברמ"א חו"מ (סימן ל"ב סעיף ב') כתב דהא דקיי"ל דהשוכר עדי שקר חייב, היינו דוקא שלא היה חייב לו, אבל אם היה חייב לו רק שאלו העדים הם שקרים פטור מדיני שמים אבל עבר על מדבר שקר תרחק. - ומקור הדין הוא בנימוקי יוסף ב"ק (כ"ד ע"א מדפי הר"ף).

קושיית התומים

ה) והתומים (סימן ל"ב סק"א) הקשה, דהלא עובר על לאו דאורייתא של לפני עור לא תתן מכשול, דהכשיל לעדים להעיד שקר בבית דין ולעבור על לאו דלא תענה. - ואפילו נימא דס"ל להרמ"א כמ"ש ביו"ד (סימן קנ"א סעיף א') דלא עבר רק בקאי בתרי עברי דנהרא, אבל אם האיסור מצוי להם במקום אחר אינו עובר משום לפני עור. מכל מקום הרי כאן דלא העידו אלא בשכירות ומי הוא אשר ישכירם ויתן להם ממון לעבור פי ה'. - ועי' בספר "אמרי בינה" (דיני עדות סימן ל"ד) מש"כ בזה.

תירוץ התומים

ז) והנה יעווי"ש בתומים שיישב, דהא דקתני חייב בדיני שמים היינו לשלם לחבירו, וכמ"ש הש"ך (בסימן ל"ב סק"ד) דאינו יוצא ידי שמים עד שישלם, מפני שיש לחבירו תערומת עליו, ואין צריך לפייס את חבירו כי אם שעבר נגד חבירו על מדבר שקר תרחק, ועל זה לא נתחייב אפילו בדיני שמים לשלם ממון

ולא תשבועו בשמי לשקר

(ויקרא י"ט, י"ב).

ב"אור החיים" (כאן) ביאר: "עוד יכוין באומרו לא תשבועו, להזהיר גם למשביע, אם יודע שחבירו נשבע לשקר שלא ישביעהו. ואינו בחילול אלא הנשבע, לזה אמר וחללת לשון יחיד."

בדברי ה"אור החיים" פרשת משפטים

א) הנה כעין זה כתב ה"אור החיים" גם בפרשת משפטים (שמות כ"ב, י'), על הפסוק "שבועת ה' תהיה בין שניהם, וז"ל: "ירצה, כי יש עונש לנשבע ולמשביע אם ידע שהוא רוצה לישבע לשקר, ומסכים על הדבר." עכ"ד.

בדברי הר"י מינאש בשבועות מ"ז ע"ב

ב) ובשבועות (מ"ז:): איתא, ואם אמר הריני נשבע, העומדים שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה. בשלמא ההוא דקא משתבע קאי באיסורא, אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי, כדתניא רבי שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם, מלמד שחלה שבועה על שניהם. - ופירש הר"י מינאש, בזה"ל: "כלומר, עון השבועה חלה על שניהם, הנתבע שהוא נשבע לשקר, והתובע לפי שהוא יודע שהשבועה שהוא נשבע שקר ומניחו ליטבע." עכ"ל.

שיטת רש"י

אולם רש"י פירש שהמשביע נשבע לפי שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן ובא לידי חילול השם.

דברי ה"חפץ חיים"

ט) והנה ביסוד דברי התומים (סימן ל"ב סק"א) דיש בזה לפני עור משום שלא ימצאו אחר שיתן להם שכר להעיד בשקר, יעוי' כיו"ב בספר "חפץ חיים" (הלכות לשון הרע, כלל ט' סימן א', בהג"ה) שהביא דברי הרמב"ם (פ"ז מהלכות דעות ה"ד) ורבינו יונה ב"שערי תשובה" (שער שלישי סימן רכ"ו) דהמספר בשבחו של חברו בפני שונאיו, כתב ה"חפץ חיים": "וקשה לי עליו ועל הרמב"ם, למה כתבו על זה דהוא אבק לשון הרע, הלא בלאו הכי יש על זה לכאורה לאו דאורייתא של לפני עור לא תתן מכשול, דומיא דמכה לבנו הגדול, דאמרינן במו"ק (י"ז): דעובר בזה על לפני עור, משום דגורם לבן שיחטא נגדו. וכן במלוה לחבירו שלא בעדים, אמרינן בב"מ (ע"ה): דעובר על פני עור, ופירש רש"י (בד"ה עובר) כי עולה על רוחו לכפור. אף דבודאי אין רצונו של אביו וגם של המלוה לזה, אפילו הכי כיון דמכין לו סיבת העבירה, עובר על פני עור, וכמו שכתב הרמב"ם (מצות לא תעשה) מצוה רצ"ט. אם כן ה"נ בענייננו, הרי הכין לו סיבת העבירה. ועל המימרא דאל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו, שחשבו הרמב"ם ורבינו יונה בענין אבק, ולא זכרו על זה לפני עור. לא קשיא לי כל כך, דאיכא למימר בכל הני דנזכר הלאו דלפני עור, כגון במושיט כוס יין לנזיר בפ"ק דע"ז (ו'), אף שרש"י פירש שם (בד"ה לא יושיט) שמא יבוא לשתותו. וכן בקידושין (ל"ב) בעובדא דרב הונא דקרע שיראין באפיה בריה, דקפריך שם הגמרא, ודילמא רתח וקעבר רב הונא אלפני עור, וכן בהמכה לבנו גדול, דאמרינן במו"ק (י"ז): דעובר בלפני עור, ופירש רש"י (ד"ה דקא עבר) דשמא יחטא הבן נגדו, אלמא דלאו דבר ברור הוא שיחטא על ידו, אף על פי כן שם הדבר קרוב לודאי שיחטא על ידו, אבל הכא שעל ידי שמספר טובתו של חברו, ס"ל שאף שאמרו שמתוך שבחו בא לידי גנותו, אף על פי כן אין הדבר קרוב כל כך שיבוא לזה. כי קשיא לי, אסתימת לשון רבינו יונה שכתב דענין אבק לשון הרע הוא כאשר יסבב האדם בדבריו שיספרו בני אדם לשון הרע, וכן אלשון הרמב"ם שכתב בענין אבק 'מי היה אומר על פלוני שיהי כמו שהוא עתה', שזה גורם להם שיספרו בגנותו, משמע בכל

הישראל, מכל מקום כיון דעכשיו אם לא היה משביעו לא היה נשבע על כך, הרי ישראל הכין לו סיבת העבירה, ויש בזה משום לפני עור אף על פי דהוי חד עברא דנהרא. - וכמו דנקט התומים והחפץ חיים, וכמשנ"ת.

בדברי הרמב"ן בע"ז י"ג ע"א

יא) אולם הר"ן בע"ז (י"ג). הביא בשם הרמב"ן, בהא דאיתא בסנהדרין (ס"ג): אסור לישראל לעשות שותפות עם גוי, שמא יתחייב לו שבועה וישבע בעבודה זרה שלו, והתורה אמרה לא ישמע על פיק, דלאו איסורא ממש קאמר, דהא לא מיתסר אפילו מדרבנן, דמשום לפני עור שמכשיל את הגוי לישיב בשם עבודה זרה שנאסר בזה, אין חיוב אלא במה שאי אפשר לו לעשות אלא על ידי ישראל כמושיט כוס יין לנזיר בדקאי בתרי עברי דנהרא. והיינו דמכיון שאפילו אם לא ישביענו הישראל, הרי בידו בכל שעה שירצה לעבור ולהשבע בשם עבודה זרה, לכן אין במשביע גוי משום לפני עור, ואף על פי שהישראל הוא שהכין לו את סיבת העבירה, ואם לא היה משביעו עכשיו, לא היה נשבע בשם עבודה זרה, חשיב כחד עברא דנהרא.

בדברי הב"ח או"ח סי' קס"ט

וכיו"ב מבואר בדברי הב"ח (או"ח סימן קס"ט) בנתינת מאכל לצדקה לעני כשיודע שלא יברך, דעובר בלפני עור. ע"ש ב"פרי מגדים".

הערה בדברי הרמב"ן

יב) ובעיקר הנידון דהר"ן בשם הרמב"ן לאסור התעסקות עם הגוי משום שגורם לו להשבע בשם עבודה זרה, לכאורה יש לדון בכל עסק עם חברו במשא ומתן דגורם לו מכשול שמא ישבע על שקר. ואף על פי דבתחילת העסק לא חשיב נתינת מכשול, דמי יימר שיצטרך לישיבע, ומי יימר שישבע לשקר, מכל מקום בשעה שבאו לידי משא ומתן, ובא להשביעו הרי עובר בלפני עור במה שתובע ממנו שבועה.

בתשו' מוצל מאש"

יג) ויעוי' בתשו' "מוצל מאש" (סימן מ"ה) וציינו הגרעק"א בשו"ע חו"מ (סימן של"ט סעיף א'), במודה במקצת שנשבע, והרי במצות לא

גווי שאינו מספר בעצמו, רק מסבב לחבירו שיבוא לזה, הוא רק בכלל אבק. ודוחק לומר, דמה שחשבו לזה באבק לשון הרע, היינו לבד הלאו דלפני עור. - ויש לתרץ קושיתנו, דלכך כתבו על זה רק האיסור דאבק לשון הרע, דרצו לכלול בזה אפילו באופן דבלאו ידידיה אפשר שהיו באים גם כן ללשון הרע, ובזה לא שייך לפני עור, כדמוכח בע"ז (ו'): דלא שייך לפני עור רק בדקאי בתרי עברי דנהרא. אבל אם בלאו ידידיה לא היו באים השומעים ללשון הרע, כגון שלא דברו כלל מתחילה אודות פלוני, והוא בדבריו סיבב להם עד שדברו לשון הרע, אימא דעובר גם כן בלפני עור. עכ"ד.

ומבואר דבדין תרי עברא דנהרא, אין זה כפשוטו שהחוטא אינו יכול לעבור בלא עזרת המכשיל, אבל היכא דבידו לעבור בלא עזרת המכשיל אין לפני עור. אלא דאפילו היכא דבידו בכל רגע לחטוא, רק שהמכשיל הכין לו כעת את סיבת העבירה, נמי חשיב כתרי עברי דנהרא, ועובר בלפני עור.

בדברי החזו"א

וכיו"ב מבואר בחזו"א (יו"ד סימן ס"ב ס"ק י"ג) דכל שהמכשיל גורם העבירה ודאי יש איסור דלפני עור אף על גב דבידו לחטוא ללא המכשיל, וכמש"כ התוס' בב"מ (ע"ה): בד"ה ערב כו', גבי הלואה בריבית שהערב עובר בלאו דלפני עור על הכשלת המלוה באיסור ריבית. - וכיו"ב מתבאר בדברי ה"חפץ חיים" (הלכות איסורי לשון הרע, לאוין, באר מים חיים סק"ד).

בשיטת ר"ת בסנהדרין סי' ע"ב

י) ובסנהדרין (ס"ג): בתוד"ה אסור כו', כתבו בשם ר"ת, דבזמן הזה מותר לקבל שבועה מגוי, מכיון שהם נשבעים בקדשים שלהם ואין תופסין בהם אלהות. ואף על פי שמה שמזכירים עמהם שם שמים וכוונתם לדבר אחר, ואף על פי שמשתפין שם שמים ודבר אחר לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף, ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על השיתוף. ע"ש.

ומבואר בדברי ר"ת דאם היו בני נח מוזהרים על השיתוף היה עובר המשביעו לבן נח בלאו דלפני עור. - והיינו דאף על פי שביד הבן נח לעבור בכל עת שירצה גם בלא סיוע

תעשה חייב אדם להפסיד כל ממונו, וממילא כיון שיודע בחבירו שנשבע לשקר צריך להפסיד ממונו ולא להשביעו. וע"ש שחידש, דמכיון דחבירו רשע אין איסור להשביעו, דהלעיטהו לרשע וימות.

כפירוש ה"אור החיים"

יד) ויעו' בפירוש "אור החיים" על התורה, בפרשת משפטים (שמות כ"ב, י') על הפסוק שבועת ה', שכתב שאם יודע שחבירו נשבע לשקר אסור להשביעו. וכן כתב האוה"ח כאן בפרשת קדושים (ויקרא י"ט, י"ב) על הפסוק ולא תשבעו בשמי לשקר, וע"ש שכתב דהיינו טעמא דכתיב לא תשבעו, דעל שניהם האזהרה, ומכל מקום בחילול אינו עובר אלא הנשבע, וזהו שנאמר וחללת לשון יחיד.

הערה ע"ד ה"אור החיים"

אמנם יש להעיר, די"ל דהא דאצטריך קרא דלא תשבעו ולא נאסר מדין לפני עור מפני דאין כאן מכשול, דאדרבה משביעו כדי שיודה.

כפירוש רש"י והר"י מינאש

טז) ובשבועות (ל"ט:): איתא, דריש שמעון בן טרפון שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם. ופירש רש"י ששניהם נענשין בה שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חילול השם. ויעו' בשבועות (מ"ז:): בתוס' בד"ה חלה כו'. - אולם הר"י מינאש פירש דהעונש על שתיהם, וכמו שנתבאר לעיל (אות ב').

קושיית ה"טורי אבן" ע"ד הרמב"ן

טז) והנה ה"טורי אבן" במגילה (כ"ח.) בד"ה תיתי כו', הקשה ע"ד הרמב"ן הנ"ל, דמאי טעמא אין בזה משום לפני עור, והרי על ידי ישראל הוא שנשבע, ואי לאו הישראל לא היה נשבע.

הערת ה"אמרי ברוך"

וע"ש בהגהות "אמרי ברוך" ע"ד הטו"א, שהקשה על ה"טורי אבן", דאם כן אפילו בישראל יאסר להשביעו, והרי לדברי המשביע נמצא שחבירו נשבע לשקר.

דברי ה"אמרי ברוך"

וכתב ה"אמרי ברוך": "אלא ודאי דלית לן בה, כיון דבידו של זה לפרוש משבועת שקר ויודה לשכנגדו והטלות השבועה כו', אינם רק דדלמא ע"י שבועה יפרוש ויודה, וכיון דלא פסיקא שישבע לא שייך כלל לפני עור, ולהיפך היא דרמינן שבועה כי היכי דישלם ויוציא גזילה מתחת ידו, או שיקיים מצות פרעון חוב וינצל ממכשול עון". עכ"ד. והיינו דאין זה נתינת מכשול, מאחר דשמא על ידי זה ינצל מגזל, ולן מטילים עליו שבועה, לכן לא חשיב מכשול. - ולפי זה יתישב גם ההערה הנ"ל שבכל עסק עם חבירו במשא ומתן, הרי הוא גורם מכשול. ולפי מה שנתבאר י"ל דעל ידי זה ינצל מגזל.

דברי האשכול

יז) ובספר האשכול (הלכות עבודה זרה, סימן מ"ו) הביא דברי הרמב"ן, בזה"ל: "ש שאומר דלאו איסורא ממש אלא מידת חסידות, דלא שייך לפני עור בגוי אלא אם אי אפשר לעשות בעצמו, כגון דקאי בתרי עברי דנהרא ומושיט לו אבר מן החי, אבל להזכיר שם עבודה זרה יוכל הגוי בכל זמן". עכ"ל.

בתשו' "אבני נזר"

יח) ובתשו' "אבני נזר" (י"ד סימן קכ"ג) מייתי דברי הרמב"ן בדינא דגרמי, שביאר בטעם דמשסה כלבו של חבירו דהוי ליה גרמא, ומ"ש ממוסר דהוי ליה גרמי, והרי מוסר רק מעורר לב האדם לאנסו, דשאני מראה דבר שמקודם לא ראו אותו, דחשיב שהוא המזיק שבגרמתו נעשה, מה שאין כן כשראה הדבר רק שמשסה אותו לעבור הוי גרמא. ולפי זה נקט האבני נזר לענין איסור דהמחטא עובר. ועל פי זה העלה, דבגוונא שחבירו בודאי יעשה והוא המציא לו דבר זה חשיב אביזריי הו בג' עבירות, כיון דחשיב שהוא עושה. - ועל ב"דרך אמונה" (פ"ט דכלאים, ציון ההלכה ס"ק כ"ז).

בישוב קושיית ה"חפץ חיים"

ע"ד הרמב"ם ורבינו יונה

יט) והנה בקושיית ה"חפץ חיים" ע"ד הרמב"ם ורבינו יונה שכאשר מסרב האדם שידברו לשון הרע על אדם עובר באבק לשון

הרע, ולמה לא כתבו שעובר בלפני עור. לכאורה י"ל דמשכחת לה שאין לפני עור, כגון כשמספר לגוי ולקטן דבר שעל ידי זה יבוא לספר לשון הרע על ישראל, דאין כאן לפני עור, מפני דגוי וקטן אינם מוזהרים, מכל מקום גורם שידברו רעה על אדם מישראל וזהו אבק לשון הרע.

דברי ה"חפץ חיים"

כ) והנה ה"חפץ חיים" כתב בסוף ההג"ה שם, וז"ל: "ואין לדחות הקושיא הנ"ל מטאם אחר ולומר, דדוקא בתרי עברי דנהרא, שאין יכול הנזיר בשום אופן להגיע אל האיסור בלא ידידה, מה שאין כן בעניננו. דזה אינו, דמכה לבנו גדול יוכיח. וכן בקידושין (ל"ב:) בעובדא דרב הונאה נ"ל, דקמקשא הגמרא ודלמא רתח וקעבר אלפני עור, הרי אף דיכול להיות לפעמים שהבן יחטא לאביו אף אם לא ירגיזו אביו, מכל מקום כיון דעתה אם לא הרגיזו אביו מסתמא לא היה הבן מדבר נגדו, לכן מקרי דבר זה קאי בתרי עברי דנהרא, ולכן עובר האב בלפני עור. אם כן ה"נ בעניננו, אף דבלאו ידידה גם כן יש בחירה ביד האדם לדבר לשון הרע, אפילו הכי כיון שהשומע לא דיבר מתחילה כלל אודות פלוני, והמספר הזה התחיל לדבר אודותיו בדברים שעל ידם סיבב שישפרו השומעים עליו לשון הרע, הרי הכין להם סיבת העבירה, ודמיא כדקאי בתרי עברי דנהרא. על כן הנכון כמו שתירצנו, דרצו לכלול בזה כל אופן". עכ"ד.

בדברי ה"יד מלאכי"

כא) ועי' בספר "יד מלאכי" (סימן שס"ג) דיש איסור לפני עור, אפילו כשיכול בעצמו. - וכיו"ב כתב בספר אשל אברהם מבוטשאטש (באו"ח סימן קס"ט).

בדברי החזו"א

כב) והנה אין להוכיח מהא דמלוה ולוה והערב והעדים עוברים בלפני עור במלוה בריבית, והרי בלא העדים היה יכול להלוות. - דהא כבר כתב בחזו"א (י"ד סימן ס"ב ס"ק י"ג) דעוברים משום דמכשילים את הלוה, דאי לאו הערב והעדים לא היה עובר, דהמלוה לא היה מלווהו.

בו"ע חו"מ סי' שפ"ט ס"א

כג) ובשו"ע חו"מ (סימן שס"ט סעיף א') כתב אסור לקנות דבר הגזול מהגזלן, ואסור לסעודו על שינויו כדי שיקנהו, שכל העושה דברים אלו וכיו"ב מחזק ידי עוברי עבירה ועובר על לפני

עור לא תתן מכשול. הרי דגם כשיכול לעשות בעצמו, מכל מקום עובר בלפני עור.

בדברי המשנ"ב

כד) והנה כן מתבאר במשנ"ב (סימן ד"ש ס"ק ט"ו, וסימן תקכ"ו ס"ק א') דאסור לעשות מלאכה

בשבת ויום טוב על ידי מומר וקראי, והרי יכולים לעשות בעצמם, אלא ודי דמכיון שלא היו עושים אם לא היה מצוה אותם, לכן אסור.

❖ חיוב המקלל אביו בלא אמו

כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו (ויקרא כ', ט').

בפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן

א) בב"מ (צ"ד:), ובסנהדרין (ס"ו. פ"ה:), ושבועות (כ"ז.), וחולין (ע"ח:), ומנחות (צ': צ"א.), ויומא (נ"ז:), מיייתנין פלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן בהאי קרא. - דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו, אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו ואמו קלל, אביו קלל אמו קלל, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו.

בתשו' המבי"ט ח"ב סי' ע"ד

ב) והנה בתשו' מבי"ט (ח"ב סי' ע"ד) נשאל בנידון שטר הרשאה שכתוב בה שהוא מרשה את פלוני ופלוני שימכרו את ביתו, ואם יארע אונס לאחד שלא יוכל להתעסק במכירה, שיוכל חבירו לבדו למוכרה, ולא יארע אונס, אלא שאמר אחד מהם שאינו רוצה ליטפל במכירתו, האם השני יטפל לבדו.

דברי המבי"ט

והשיב המבי"ט, דיכול השני לבדו למוכר. - מפני דמה שהטיל המרשה תנאי ששניהם ימכרו ואם יארע אונס לאחד שלא יוכל להתעסק במכירתו, שיוכל חבירו לבדו למוכרה, היינו לשלול שאם לא היה לו שום אונס ומכר אחד לבדו ולא הודיעו, שלא יהיה המכר קיים. אבל לא בכהאי גוונא. - ולכן

הרשה לשנים. כי אם היתה דעתו שיהיו שניהם דוקא וידקדקו במכירתו ולא יזלזלו בה, וא"כ אם לא ירצה האחד לא תתקיים המכירה, הרי כתוב בהרשאה שלא יוכלו למכור כי אם אחר ארבעים יום של הכרזה וכיו"ב. ונראה שלא תלה הענין רק בארבעים יום אחר הכרזה.

הכרעת הש"ך דפליג ע"ד המבי"ט

ג) אולם הש"ך בחו"מ (בסי' קכ"ג ס"ק ט"ז) הביא דברי המבי"ט הנ"ל, וכתב עליו שאין דבריו מוכרחים.

הכרעת השער משפ"ט בהמבי"ט

ד) והנה ה"פתחי תשובה" בשו"ע חו"מ (סי' קכ"ג ס"ק א') הביא מה"שער משפ"ט (סי' קכ"ג ס"ק ד') שכתב דהעיקר כהמבי"ט, דכיון דגילה דעתו שאם יארע אונס לאחד שימכור חבירו לבדו, הוא הדין אם אין האחד רוצה לטפל במכירתו ג"כ אין לך אונס גדול מזה. ואפילו שלא התנה כן, היינו משום דלא אסיק אדעתיה לזה, אבל מ"מ מדברי התנאי נלמד ממילא כן, אפילו שלא התנה.

ראיית השער משפ"ט מדינא

דשו"ע חו"מ סי' רכ"ה ס"ו

ויעוי"ש ב"שער משפ"ט" שהוכיח הכי מדברי הטור חו"מ (בסי' רכ"ה סעיף ז') בשם תשו' הרא"ש (כלל ק"ב סי' ב'), וקיי"ל הכי בשו"ע (שם בסי' רכ"ה סעיף ו'), דהמוכר לחבירו מרתף של יין והתנו ביניהם שלא יהיה אחריות על המוכר רק אם תשבר חבית או תשפך בלבד, ולא יהיה אחריות

על הלוקח אלא לענין הטעם בלבד, כגון אם יחמיץ, אם אחר כך לא אירע כי אם אונס ניסוך, הוא על המוכר. - והטעם בזה, דמכיון שקיבל עליו אחריות היין דאתי ליה מעלמא, דהיינו שפיכה ושבירה, אמרינן דה"ה כל אונס דאתי מעלמא, דמ"ש הני מהני. והא דפירט שפיכה ושבירה, היינו מפני שהן אונסין דשכיחין, לאפוקי אונס ניסוך דלא אסקו אדעתיהו להתנות עליו. משא"כ הלוקח דלא קיבל עליו כי אם אונס שבא מגוף היין, ולא אונס דאתי מעלמא כלל. ומהיכי תיתי לחייבו באחריות דניסוך. - ולפ"ז נקט השעמ"ש, דה"נ כיון דהתנה שאם יארע אונס לאחד מהן שימכור חבירו לבדו, דבהכרח דדינא הכי ג"כ אם לא ירצה חבירו לטפל במכירתו. דמאי שנא זה מזה, כיון דגילה דעתו שאחד יהא יכול למוכרו אם יארע אונס להאחר.

כשכתב בהרשאה בסתמא שנותן רשות לפלוני ופלוני למוכר ביתו

ה) והיכא שכתב בהרשאה בסתמא, שנותן רשות לפלוני ופלוני למוכר את ביתו. יעוי"ש ב"שער משפ"ט" דתליא בפלוגתא דהרמ"א ביו"ד (סי' רט"ז ס"ד) והשו"ע ביו"ד (סי' רכ"ח ס"מ), עם הרא"ם בתשו' (סי' נ"ב), שהובא בש"ך ביו"ד (סי' רט"ז ס"ק כ"ב), האם כוונתו היא שניהם יחד בדוקא, או דאפילו אחד מהם.

דברי הרמ"א ביו"ד סי' רט"ז ס"ז

ו) דהנה הרמ"א ביו"ד (סי' רט"ז סעיף ח') כתב: "מי שהשביע את בנו או חבירו שלא ילוה מעותיו לאחרים אם לא ברשות ראובן

**דעת המהר"י בן לב דהרא"ש
בתש"ו פליג ע"ד הרשב"א**

יב) והנה בעיקר דברי הרשב"א בתש"ו (ח"ה סי' ר"ס) שמובא בב"י ביו"ד (בסי' רכ"ח) ובשו"ע (שם סי' מ"ג), וברמ"א יו"ד (סי' רט"ז ס"ז), דאב שהשביע את בנו שלא ילוה לשום אדם ממונו יותר מעל סך פלוני כי אם ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם, דכיון דקיי"ל כרבי יונתן דמשמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו עד שיפרט לך הכתוב יחדיו, מותר להלוות ברשות אחד מהם. - יעו"ב בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סי' ס"ח, ושם סי' י"ז) שכתב דהרא"ש בתש"ו פליג על הרשב"א.

נידון דברי הרא"ש בתש"ו

דהרא"ש בתש"ו (כלל מ"ה סי' י"ב) נשאל בראובן שנתן גט לאשתו ע"י שליח קבלה שלה, בתנאי שאם יבוא לעיר שאשתו שרויה שם, ויתראה שם בפניה ובפני עדים בתוך שמונה חדשים משמסר הגט לשליח. או אם לא תהיה אשתו מצויה שם בעיר, ויתראה בפני אחד מן הזקנים ובפני עדים בתוך זמן זה יהיה הגט בטל. ועבר הזמן והאשה והזקנים אומרים שלא בא לפניהם.

תשובת הרא"ש

והרא"ש השיב דליכא למיחש שמא יוציא הבעל לעז שבא, כיון שאין ביאתו מבטלת את הגט עד שיביא עדים שנתראה לאשה או לזקן בפניהם.

הוכחת המהריב"ל מתש"ו הרא"ש

וחזינן דהרא"ש ס"ל דכיון דאמר בפניה ובפני עדים צריך שיתראה בפני שניהם יחד במצב אחד. וכמו כן בפני זקן ועדים במצב אחד. - ולא אמרינן דאו בפניה או בפני עדים קאמר.

דברי המהריב"ל בהכרעת הרא"ש

יג) וכתב המהריב"ל, דליכא למימר דהרא"ש פסק כרבי יאשיה. - דהא בב"מ (צ"ד:) משמע בהדיא דהלכה כרבי יונתן.

ביאור המהריב"ל בשיטת הרא"ש

יד) וע"ש במהריב"ל שצידד, דאפשר דהרא"ש ס"ל דבתנאים שאדם מתנה עם חברו, אזלינן בתר לשון בני אדם. כי היכי דאזלינן בנדרים

דברי הש"ך והט"ז ביו"ד

ט) וגם בדברי הרשב"א דמייתי הרמ"א והשו"ע הנ"ל, יעו"ב בש"ך הנ"ל שכתב דאפילו לא מת סגי בהסכמת האחד.

וכיו"ב כתב הט"ז ביו"ד (סי' רכ"ח ס"ק מ"ט), ע"ש שכתב דכיון דמשמע גם שניהם כאחד, אין להתיר באחד מהם. אלא כשמת אחד אמרינן דבכה"ג נתכוין כל אחד בפני עצמו.

דברי החכם צבי

ויעו"ב בשו"ת "חכם צבי" (סי' ד') שכתב דמשמע גם כל אחד בפני עצמו, ולכן סגי באחד מהם. ומה דמשמע שניהם כאחד, היינו כששניהם לפנינו ואינם מסכימין לדעה אחת.

דברי הקצוה"ח סי' ר"צ סק"א

י) והנה ב"קצות החושן" (סי' ר"צ סק"א) הביא מהשיטמ"ק בב"מ (צ"ה:) בד"ה עוד כו' מדברי הריטב"א, שכתב: "וקיבלנו מרבינו בשם הר"ר פנחס הלוי אחיו, שלא אמר רבי יונתן אלא בדבר שיש בו מניעה, כגון לא תחרוש ולא תקלל וכיוצא בו. אבל באומר שיעשה לפלוני ולפלוני, או שיתן, ודאי שיעשה לשניהם משמע, ולא מיפטר בחד מיניהו". עכ"ל השיטמ"ק. - וכיו"ב הביא ה"ברכי יוסף" ביו"ד (סי' רכ"ח ס"ק טו"ב).

בדין הממנה שני אפוטרופוסים

דמשמע שניהם כאחד

יא) והנה ע"ש ב"קצות החושן" שכתב עפ"ד השיטמ"ק הנ"ל בשם רבי פנחס הלוי, דהממנה שני אפוטרופוסים, דהו"ל כמו מעשה ולא מניעה, ומודה רבי יוחנן דמשמע שניהם כאחד דוקא.

בתש"ו הרשב"א ח"ג סי' רצ"ז

ובעיקר הדין בממנה שני אפוטרופוסים, הביא בקצוה"ח הנ"ל שכבר כתב הרשב"א בתש"ו (ח"ג סי' רצ"ז), דאם נסתלק אחד מהם דאין צריכין למנות אחר. והובא בב"י ביו"ד (סי' רנ"ט). והובא ברמ"א (שם סי' רנ"ח ס"ה). - אמנם דקדק ה"קצות החושן", דהרשב"א לא בא עליה מצד פלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה, אלא מצד המנחה.

ושמעון, ומת אחד מהם, מותר להלוות ברשות האחד, דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני, משמע אפילו אחד מהם עד שיפרוט לך שניהם ביחד. עכ"ל.

דברי השו"ע ביו"ד סי' רכ"ח סעיף מ'

ובשו"ע יו"ד (סי' רכ"ח סעיף מ') כתב: "אב שהשביע את בנו שלא יוכל להלוות כי אם ברשות שמעון ולוי, מותר להלוות ברשות אחד מהם". עכ"ל.

תש"ו הרשב"א ח"ה סי' ר"ם

ומקור הך דינא הוא מתש"ו הרשב"א בזה"ל: "שאלת ראובן שצוה את חנוך בנו והשביעו שלא ילוה ממונו לשום אדם יתר על סך פלוני כי אם ברשות שמעון ולוי. ועכשיו מת שמעון, היוכל חנוך להלוות ברשות לוי לבדו, אי לאו. - תשובה. פלוגתא דרבי יאשיה ורבי נתן היא (ב"מ צ"ד:; שבועות כ"ז). בכל מקום שנאמר פלוני ופלוני כגון אביו ואמו קלל, אם משמע דוקא שניהם כאחד, או אפילו אחד מהם בפני עצמו. ואנן קיי"ל כרבי נתן דאמר דמשמע שניהם כאחד, ומשמע כל אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו כדרך שפרט לך בכלאים בשור ובחמור יחדיו. ואף זה כשהשביעו לא השביעו אלא שלא ילוה כי אם ברשות שניהם או ברשות אחד". עכ"ל הרשב"א.

דברי הבי"ש בשם הרשב"א

ז) והב"י ביו"ד (בסי' רכ"ח) הביא דברי הרשב"א הנ"ל. - וכיו"ב כתב הרשב"א בתש"ו (ח"ג סי' ר"ו וסי' רצ"ז). ובחידושי הרשב"א בב"ק (ג"ג:). - וע"ע בתש"ו מהרשד"ם (אהע"ז סי' מ"ח), ובתש"ו רעק"א (ח"א סי' מ"ו).

השגת הרא"ם שהובא בש"ך

סי' רט"ז ס"ק כ"ב

ח) אולם הש"ך ביו"ד (בסי' רט"ז ס"ק כ"ב) הביא מתש"ו רבי אליהו מזרחי (סי' נ"ב) דפליג, דלא שייך בנד"ד פלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן, דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ופוק חזי מאי עמא דבר במי שקבל עליו ב' דינים שאין דן יחידי מהם. וכ"ש בנדון זה.

בתשו' "בעי חי"

יח) והנה ה"כנסת הגדולה" בשו"ת "בעי חי" (חו"מ ח"ב סי' ק"ע) הכריע לדינא: דמכיון דאיכא פלוגתא בין הרא"ש להרשב"א, יכול המוחזק לומר קים לי. - ולא עוד אלא שאפילו אם לא יהיה מוחזק זכה יהודה, כיון דשמעון ולוי קיימים. - ואע"פ דמהריב"ל כתב דהרא"ש והרשב"א לא פליג. אלא דלדינא שפיר יאמר קים לי כמהרשד"ם.

בשו"ת "לחם רב"

יט) והנה בשו"ת "לחם רב" (סי' קצ"א) כתב בנידון ראובן שנתן לשמעון חדר בבית שידור בו, ובשטר המתנה כתוב שמעון ואשתו ישתמשו בחדר מעכשיו עד עולם. - ונסתפק בגוונא שמת שמעון האם תשתמש אשתו לבדה. - דאפשר לומר דלא אתא למעוטי אלא בניהם אחריהם לבד, אבל אשתו תשתמש.

וכתב שם עוד טעם, דבשלמא היכא שאומר שישתמשו שמעון ואשתו הכוונה היא שניהם ביחד, דהא איכא פלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן גבי אביו ואמו קילל האם משמע שניהם יחד או כל אחד בפני עצמו. - והביא מהמהר"י בן לב (ח"ג סי' ס"ח) שכתב בשם הרא"ש, דאע"ג דקיי"ל כרבי יונתן, מ"מ בתנאים שאדם מתנה עם חבירו אזלינן בתר לשון בני אדם, דמשמע שניהם יחד. וא"כ לפ"ד הרא"ש בנד"ד ודאי דלא משמע אלא ששניהם ביחד ישתמשו. - אבל אם ימות, אין לאשתו כלל בבית. ע"ש.

קראי דמלכים א' י"ז

כ) והנה במלכים (א' י"ז) כתיב: "ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה בשנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי".

בגמ' תענית ג' ע"ב

ובתענית (ג':) פריך, כיון דטל לא נעצר לעולם, מה הוא השבועה שלא יהיה טל רק לפי דברי "וכי מאחר דלא מעצר, אליהו אשתבועי למה ליה".

קושיות הגרעק"א

כא) והגרעק"א בתשו' (ח"א סי' מ"ו) הקשה, דאמאי פריך בלשון "למה ליה לאשתבועי",

היתה שאם יהיו שניהם בחיים לא ילוה אלא ברשות שניהם. ואם ימות אחד מהם ילוה ברשות אחד מהם. - אבל בנידון דהרא"ש מודה הרשב"א, דצריך להתראות בפניה ובפני עדים ביחד.

מסוגיא דב"מ צ"ו מוכח לא כן

אמנם המהריב"ל הוכיח מסוגיא דב"מ (צ"ו). דלא שייך לומר כמשנ"ת, דהא אמרינן התם דרבא מתרץ לקראי כרבי יונתן, דאם בעליו עמו לא ישלם. משמע דאיתיה בתרוייהו. ומשמע נמי דכי איתיה בחדא וליתא בחדא פטור. - ומוכח מהתם, דאפילו היכא דלא אפשר לקיים שניהם שבקינן משמעות דו"ו מוסיף ואמרינן דאו קאמר.

מסקנת המהריב"ל: חילוק בין

עוברא דהרא"ש להרשב"א

וסיים המהריב"ל, דהדרך הנכון לומר שלא יחלוק הרשב"א ע"ד הרא"ש, הוא דדוקא בנידון דהרא"ש שיתראה בפניה ובפני עדים לאו תרתי מילי נינהו, אלא כולה חדא מילתא היא. דעיקר ההתראות היא בפני האשה שהיא בעלת דבר. והעדים הם כי היכי שלא ישקר ויאמר שבא אפילו כשלא בא. וכן בזקן ועדים. - וכתב להוכיח כן, דאם לא נימא הכי, אלא דתרתי מילי נינהו, מנ"ל להרא"ש לומר דצריך שיתראה בפני האשה, ובפני העדים במעמד אחד ובמצב אחד, דהיינו שיתראה לפניה בפניהם. ומשו"ה גם בנידון דהרא"ש לא פליג הרשב"א.

דעת המהרשד"ם דהרא"ש

פליג ע"ד הרשב"א

טז) אולם בשו"ת מהרשד"ם (אהע"ז סי' מ"ח) נקט דהרא"ש פליג ע"ד הרשב"א. - ועוד כתב, דאפילו הרשב"א לא קאמר אלא היכא דמת אחד מהם, אבל כששניהם קיימים לא ילוה אלא רק ברשות שניהם.

בתשו' מהרי"ט

יז) והנה כיו"ב כתב בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קל"ד). ויעוי' עוד בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' כ"ז, וסי' קכ"ז).

בתר לשון בני אדם. ובלשון בני אדם משמע שניהם כאחד.

ביאור המהריב"ל דהרשב"א למעמיה

וכתב המהריב"ל, דהרשב"א אזיל לשיטתיה, שכתב בגיטין (כ"א): דדוקא בנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם. והאומר קונם לביתך שאיני נכנס, מת או שמכרו לאחר מותר להכנס. - אבל בהתנה הרי זה גיטך על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם, כל יוצאי יריכו קרויים בית אביו. ואע"ג דמת אביה אסורה להכנס, וכדאשכחן גבי תמר.

דברי המהריב"ל דליכא פלוגתא

בין הרא"ש להרשב"א

טז) וע"ש בתשו' מהר"י בן לב שכתב דאפשר דהרשב"א לא פליג על הרא"ש. - דהנה רש"י בסנהדרין (ס"ו) כתב בד"ה רבי יונתן אומר כו', דאע"ג דו"ו מוסיף על ענין ראשון (כדכתיב בשור ובחמור, כי יקלל אביו ואמו), משמע נמי אחד מהם עד שיפרט לך הכתוב יחדיו. - והקשה המהריב"ל, דכיון דעיקר המשמעות היא שניהם כאחד דו"ו מוסיף על ענין ראשון, אמאי איצטריך יחדיו.

ותירץ המהריב"ל בתרי אנפי. - או די"ל דאע"ג דבלא קרא דיחדיו הייתי אומר מסברא דמשמע שניהם כאחד, מ"מ גלי קרא דיחדיו, דהיכא דלא כתיב יחדיו לא משמע אלא כל אחד בפני עצמו, והיא גופא קמ"ל קרא. אלא דלפ"ז לשון נמי שכתב רש"י הוא דחוק, דהא דוקא כל אחד בפני עצמו הוא. - או דנימא דכוונת רש"י היא דבלא יחדיו כוונת הכתוב להזהיר ולענוש בשור לבדו ובחמור לבדו, או בשניהם יחד משום דאין מזהירין ועונשין מן הדין. - ונפק"מ, דהיכא דאתה יכול לקיים שניהם שני המשמעות במשמע. ואם לא נוכל לקיים שניהם נקיים המשמעות של שניהם כאחד. דו"ו מוסיף על ענין ראשון משמע טפי.

חילוק מהריב"ל בין היכא דמת

אחד מהם להיכא דשניהם קיימים

ולפ"ז ביאר המהריב"ל, די"ל דהרשב"א קאי על דברי השואל שם, דמיירי שמת אחד מהם, ומשו"ה כתב דמקיימין את שניהם, ונאמר דמכיון דלא אמר או, ולא אמר יחדיו כוונתו

דמשמע דהוי רק יתור. ולא פריך יותר, דהוי ליה שבועת שוא כיון דלא מעצר.

תירוץ הגרעק"א

כב) וע"ש שתירץ, דאם נימא דבלשון בני אדם שניהם כאחד משמע, ניחא. - כיון דנשבע שלא יהיה טל ומטר והיינו שניהם יחד, זהו לא הוי שוא. דהא אפשר שיהיה טל לחוד ולא מטר. - משו"ה פריך דלמה ליה לאשתבועי על טל כיון דלא מעצר. ובודאי יהיה הכרח שיהיה טל ולא מטר, הוה ליה לאשתבועי רק על מטר לחוד.

דחיית הגרעק"א

כג) אמנם הגרעק"א דחה, דאין מזה ראיה, די"ל דבעי למפרך אליבא דכו"ע אפילו לרבי יאשיה, דמשמע שניהם כאחד. ולעולם אליבא דרבי יונתן גם בלשון בני אדם משמע כל אחד בפני עצמו.

עוד השיב הגרעק"א, דשאני התם כיון דלא מעצר, מוכח דשניהם כאחד קאמר, דאל"ה יהיה שבועתו לשוא. אבל בעלמא לא.

בראיית המהרשד"ם כדעת הרא"ם

כד) והנה בתשו' מהרשד"ם (אהע"ז סי' מ"ח) הוכיח כדעת הרא"ם (בסי' כ"ב) שהובא בש"ך יו"ד (סי' רט"ז ס"ק כ"ב), דבלשון בני אדם משמע שניהם כאחד, מהא דאיתא בב"ב (ס"ג:) דהמקנה לחבירו עומקא ורומא כשכתב לו עומקא ורומא, דמהני. ואמאי מהני כל זמן שלא אמר עומקא עם רומא. ובהכרח דבלשון בני אדם מודו כו"ע דו"ו להוסיף אתא ולא לחלק.

קושיית הגרעק"א ע"ד המהרשד"ם

כה) והגרעק"א בתשו' (ח"א סי' מ"ו) הקשה ע"ד המהרשד"ם, דהרי מה דמשמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו, אינו משום דמספקינן אם שניהם כאחד או כל אחד בפני עצמו. אלא משום דתרוייהו בכלל. - וא"כ בעומקא ורומא כיון דגם שניהם במשמע, ממילא זכה בכלום.

וע"ש בתשו' הגרעק"א, שהוסיף להקשות כיו"ב ע"ד הט"ז ביו"ד (סי' רט"ז ס"ק י"א) שהקשה ע"ד הרשב"א בתשו' הנ"ל, דניחוש שמא שניהם ביחד, ויהא אסור להלוות

כי אם ברשות ראובן ושמעון. דקשה טובא, דהלא רבי יונתן לא נחית לתורת ספק, אלא דרך משפט הלשון, ברשות שנים וברשות כל אחד בפני עצמו. - וצ"י שכבר הקשה כן בשו"ת "חכם צבי" (סי' ד').

הערה מדברי הט"ז

הן אמת דהט"ז ביו"ד (סי' רכ"ח ס"ק מ"ט) נקט כמהרשד"ם, דיש לזה שני מובנים, או צירופם יחד, או שהם מחולקים או זה או זה, ומספק אנו מחמירים.

הכרעת הגרעק"א

כו) והנה הגרעק"א הנ"ל סיים בהכרעת הלכה זו, בזה"ל: "ואחרי שאין לנו ראיה לדעת מהרא"ם, נראה אף דהש"ך ז"ל (בסי' רט"ז ס"ק כ"ב) הביאו, אין לסמוך להקל, אחרי דהרשב"א כתב להדיא לדמות לשון בני אדם. וכתב בנשבע שלא ילוה כי אם ברשות ראובן ושמעון דתליא בפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן. - גם הריטב"א בחידושו במסכת שבועות (כ"ד:) כתב דבנודר שלא יאכל תאנים וענבים תלוי בפלוגתא זו. ולרבי יונתן אסור כל אחד בפני עצמו. - ומי יכול להכניס ראשו לחלוק על ראיות אלו". עכ"ד.

נידון השאלה דהגרעק"א

כז) והנה נידון תשו' הגרעק"א הוא בעובדא דש"ך שהיה ג"כ נאמן הקהל לגבות המס, שנשבע על דעת רבים שלא יהיה עוד שליח ציבור ונאמן הקהל, וכעת דחיקא ליה שעתא טובא, ורוצה להיות נאמן הקהל לבד.

הכרעת רעק"א

והשיב הגרעק"א, דאם היה לשון השבועה שלא ירד לפני התיבה ושלא יהא נאמן הקהל, בזה תלוי בפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן. - וכיון דעכ"פ אם עושה שניהם, דביום אחד יורד לפני התיבה וביום אחד גובה מס הקהל, עובר על השבועה. ממילא אליבא דרבי יונתן, דאפשר דקיי"ל כוותיה, עובר גם אם עושה רק אחד.

אמנם אם נשבע שלא יהיה ש"ך ונאמן הקהל, דמשמע שלא אסר מעשה עבודת הש"ך ומעשה הנאמן, אלא שהוא לא יהא ש"ך ונאמן, דהיינו שלא יהא הממונה לש"ך

ונאמן. ובזה י"ל דאם בשנה אחת ממונה לש"ך, ובשנה האחרת ממונה לנאמן, דלא עבר בשבועה, דכל אחד אין בו איסור, דסוף סוף בשום פעם אינו ממונה לשניהם, דכיון שאינו חלק מהאיסור, אין איסור בכל אחד בפנ"ע.

בתשו' מהרש"ם ח"ד סי' מ"ב

כח) והנה בתשו' מהרש"ם (ח"ד סי' מ"ב) נשאל במי שנתמנה לעשות בעסק של הקהל ביחד עם עוד ארבעה בוררים, והוא עשה לבדו, האם מעשיו קיימים. - וצ"י לדברי הפוסקים דלעיל, וז"ל: "ועוד דבנ"ד היה מחוייב לעשות בהסכמת ה' הבוררים, והוא עשה לבדו. - והביא מיו"ד [סימן] רכ"ה בט"ז ס"ק מ"ט, וש"ך [סימן] רט"ז ס"ק כ"ב, ותשו' רע"א סימן מ"ו, ומדברי המב"ט [ח"ב סי' ע"ד] וש"ך סי' קכ"ג ס"ק ט"ז בדין אירע אונס לאחד מהם או שלא רצה לטפל עמו. ומדברי אסיפת זקנים ב"מ צ"ד בשם ר"פ הלוי. עכ"ד. - והנה יפה דן. ועיין בקצוה"ח סי' ר"צ סק"א בזה שהביא ג"כ מדברי האסיפת זקנים ב"מ הנ"ל. - ומצאתי בתשו' מב"ט ח"א סוס"י של"ה בשם תשו' הגאונים בשם ר"נ גאון, דבעשה ב' אפוסטרופסים לא האמין לאחד בלא השני, ואין רשות לאחד למכור או לקנות בלא הסכמת השני, ע"ש. וה"נ בזה". עכ"ד המהרש"ם.

בנידון "תרומת הדשן" כתבים סי' ע"ג

כט) והנה ב"תרומת הדשן" (ח"ב סי' ע"ג) דן בשטר שלא כתוב בו שלא נתקשר בעסק זה אלא א"כ יאמרו שניהם, אלא כתוב שנתקשר בעסק זה אם יאמרו הר"ש או ה"ר יהושע, האם צריך ששניהם יאמרו ביחד, או דסגי באמירת אחד מהם. - וכתב דאע"פ דכללם בתנאי זה, מ"מ כל אחד בפני עצמו משמע. וביאר בזה"ל: "דכמה קראי אשכחן כה"ג, ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם, וע"כ ר"ל בעור של כל אחד". עכ"ל.

כשכתב שני אנשים ביחד בלא

או, עד שיאמרו שניהם

ל) וכתב ב"תרומת הדשן" שם: "אבל אי כתב בתחילה הר"ש ורבי יהושע בלא או, וכיילינהו אח"כ בדיבור אחד, שפיר הוה דייקנין דדוקא

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
 (ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
 לפי סעיף 46
 לפקודת מס הכנסה.

משרד:
 רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
 טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

עד שיאמרו שניהם. - ולא דמי כלל לפלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה דפליגי (בסנהדרין פה): באביו ואמו קלל. ובפרק אותו ואת בנו (חולין ע"ה): מדמינן לפלוגתייהו שור ושה לא תשחטו. ובפרק השואל (ב"מ צ"ה): מדמינן לה וכי ישאל ונשבע או מת. ופ"ג דשבועות (כ"ז). ולהרע ולהטיב. - דהני כולהו לא כילינהו בדבור אחד, דלא תשחטו על השוחטים קאי ולא אשור ושה, ומשום הכי פליגי דדמו ללא תחרוש בשור וחמור. - אבל כל היכא דכילינהו בדבור אחד כנדון דידן, ודאי דייקנן עד שיעשו שניהם". עכ"ל.

ראיית התרומה"ד מסוגיא דסנהדרין ע"א

ויעוי"ש ב"תרומת הדשן" שהוסיף, בזה"ל: "והכי מוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין ע"א), דתנן היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה, אמו ולא אביו, אינו נעשה בן סורר ומורה. היה אביו חגר או גדם או אלף או חרש כו'. ודייק עלה בגמרא, לימא דברים ככתבם כו'. - אבל לא דייק מידי ארישא דבעינן אביו ואמו, לימא דלא כרבי יונתן. - אלא על כרחך היינו משום דהתם כילינהו לאביו ואמו בדבור אחד, ותפשו בו והוציאו ואמרו". עכ"ל.

ראיית התרומה"ד מב"ב קמ"ג

וכתב ה"תרומת הדשן" שם: "וכן בפרק מי שמת (ב"ב קמ"ג). דתניא רבי אומר מחצה לאהרן ומחצה לבניו, משום דכתיב והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו, ויליף מינה התם לצוואות ולשטרות. וליכא מאן דמסיק אדעתיה שיתפרש לאהרן או לבניו. ואפילו לרבי יונתן. ויפסו כהן גדול ואנשי משמר. - דלכאורה הלכה כרבי יונתן, דרבא סבר כוותיה פרק השואל (ב"מ צ"ה): ואביי כרבי יאשיה. - אלא היינו טעמא משום דכילינהו בדבור ואכלוהו במקום קדוש. - מ"מ יליף מינה התם לצוואות ולשטרות משום דבדידה, ולא שייך למימר או לזה או לזה ולא יליף מינה אלא דאמרינן מחצה לזה ומחצה לזה בשוה קאמרו". עכ"ל.

הכרעת ההלכה בפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן

לא) ובעיקר הנידון היאך נקטינן להלכה בפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן בב"מ (צ"ד): באביו ואמו קלל, אם משמע שניהם כאחד, או כל אחד בפני עצמו. כתב בשיטמ"ק שם בשם הריטב"א, דהלכתא כרבי יונתן, דהא רבא דהוא בתרא ס"ל כוותיה. וכ"כ הר"ן בשם הרשב"א בתשובה. - וכ"ה בתשובותיו (ח"ג סי' ר"ו וח"ה סי' ר"ס). וכ"כ הנמוק"י (רפ"ח דב"מ) בשם הרשב"א דהלכה כרבי יונתן. - וע"ע בשיטמ"ק שם בשם רבינו חננאל כיו"ב. - ויעוי' בתשו' הגרעק"א (ח"א סי' מ"ו).

